

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 14. oktober 2020 av Høyesterett i avdeling med

justitiarius Toril Marie Øie
dommer Hilde Indreberg
dommer Wilhelm Matheson
dommer Henrik Bull
dommer Kine Steinsvik

HR-2020-1960-A, (sak nr. 20-112885STR-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 27. mai 2020

A (advokat John Christian Elden)

mot

Påtalemyndigheten (statsadvokat Peter Andre Johansen)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Matheson:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

(2) Saken gjelder spørsmålet om det skal idømmes ubetinget fengselsstraff for gjentatte tilfeller av kjøring uten gyldig førerkort.

(3) A ble 6. september 2019 siktet for overtredelse av vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 24 første ledd første punktum. I siktelsen, som gjaldt to tilfeller av kjøring uten førerkort, er grunnlaget beskrevet slik:

«a) Tirsdag 27. august 2019 ca. kl. 08.45 i Marcus Thranes gate 10 i Oslo førte han en varebil med kjennemerke DR 00000 til tross for at han ikke hadde gyldig førerkort for vedkommende gruppe av motorvogner.

b) Fredag 6. september 2019 ca. kl. 09.15 i Munkeudveien 37 i Oslo førte han en varebil med kjennemerke DR 00000 til tross for at han ikke hadde gyldig førerkort for vedkommende gruppe av motorvogner.»

(4) Oslo tingrett avsa 31. oktober 2019 tilståelsesdom med slik domsslutning:

«1. A, født 00.00.1970, dømmes for overtredelse av

- vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 24 første ledd første punktum
(2 tilfeller)

til fengsel i 32 dager. Straffen er en fellesstraff med den betingede fengselsstraffen i Gjøvik tingretts dom av 29. mai 2019, jf. straffeloven § 39 tredje ledd.

2. A, født 00.00.1970, idømmes sperrefrist i 6 måneder fra 6. september 2019 for erverv av førerett for motorvogn (klasse B), jf. vegtrafikkloven § 24 a første ledd første punktum.»

(5) Fellesstraffen gjaldt en dom på betinget fengsel i 24 dager med en prøvetid på to år for ett tilfelle av å ha kjørt motorvogn i beruset tilstand, ett tilfelle av å ha ført motorvogn uten gyldig førerkort og ett tilfelle av å ha kjørt mot rødt lys. Kjøringen uten førerkort hadde funnet sted 9. januar 2018.

(6) A hadde også to dager før Gjøvik tingretts dom på nytt kjørt uten gyldig førerkort. Dette nye forholdet ble avgjort ved forelegg 16. juni 2018. Videre vedtok han 9. mai 2019 forelegg for et tilsvarende forhold begått 25. april 2019. Fire måneder senere fulgte med ti dagers mellomrom de to forholdene som ligger til grunn for saken her. A var så langt tilbake som 17. oktober 2003 også ilagt forelegg for kjøring uten gyldig førerkort.

(7) Domfelte anket til Borgarting lagmannsrett, som 27. mai 2020 avsa dom med slik domsslutning:

«I tingrettens dom, domsslutningen punkt I, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 26 – tjueseks – dager. Straffen er en fellesstraff med den betingede

fengselsstraffen i Gjøvik tingretts dom av 29. mai 2018, jf. straffeloven § 39 tredje ledd.»

- (8) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder straffutmålingen.
- (9) Domfelte gjør gjeldende at man ved straffutmålingen må se bort fra det forholdet som ligger så langt tilbake som 2003. Det skal derfor utmåles straff for fjerde og femte gangs kjøring uten gyldig førerkort. Etter rettspraksis synes terskelen for ubetinget fengsel for denne type lovbrudd å ligge langt høyere enn ved femte gangs kjøring. Riksadvokatens retningslinjer i rundskriv fra 2009 om at det vanligvis bør påstås ubetinget fengsel ved ulovlig kjøring mer enn fire ganger, kan ikke endre dette. Hverken trafikksikkerhetshensyn eller individual- og allmennpreventive hensyn kan i As tilfelle begrunne en så streng reaksjon. Straffen må derfor nedsettes. Eventuelt kan samfunnsstraff benyttes, noe domfelte har samtykket til.
- (10) Påtalemyndigheten er enig med lagmannsretten i at det skal ses bort fra forholdet fra 2003, og har for øvrig sluttet seg til utgangspunktet om en ubetinget fengselsstraff. Fellesstraffen med Gjøvik tingretts dom bør imidlertid skjerpes til fengsel i 35 dager. Samfunnsstraff er ikke naturlig for denne type lovbrudd.

Mitt syn på saken

Innledning

- (11) Kjøring uten gyldig førerkort straffes med bøter eller fengsel inntil ett år, jf. vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 24. Første gangs overtredelse straffes i praksis med bot. Ved gjentatte overtredelser vil botens størrelse øke, for så å bli erstattet av en betinget fengselsstraff i kombinasjon med bot. Om forholdet er grovt nok, idømmes ubetinget fengselsstraff.
- (12) Spørsmålet i saken er, som allerede nevnt, om As gjentatte kjøringer uten gyldig førerkort skal straffes med ubetinget fengsel. Jeg ser først på hvor mange overtredelser som skal regnes med ved straffutmålingen.

Hvor mange kjøringer uten gyldig førerkort skal telle med ved straffutmålingen?

- (13) Det gikk mer enn 14 år mellom det første forholdet i oktober 2003 og det andre i januar 2018. Jeg er enig med lagmannsretten og partene i at det med så stor avstand i tid ikke er riktig å ta det eldste forholdet i betraktning ved straffutmålingen. Også Riksadvokaten synes i sitt rundskriv RA-2009-3 punkt 4 å bygge på at man ved så vidt stor avstand i tid mellom overtredelsene bør se bort fra det eldste lovbruddet. Utmålingen foretas derfor med utgangspunkt i at det er As fjerde og femte kjøring uten gyldig førerkort og hans fjerde straffereaksjon for slik kjøring.

Generelt om straffutmåling ved gjentatt kjøring uten gyldig førerkort

- (14) Høyesterett har i en lang rekke avgjørelser utmålt straff for gjentatt kjøring uten gyldig førerkort. Det finnes imidlertid ingen avgjørelse som angir uttrykkelig hvor grensen mellom betinget og ubetinget fengsel går for denne type lovbrudd. Alle avgjørelser fra senere år gjelder et langt større antall overtredelser enn i saken her. Heller ikke eldre praksis gir noe uttrykkelig svar på hvor grensen går. Jeg vil likevel kort nevne enkelte avgjørelser som kan kaste lys over spørsmålet.
- (15) I saken i Rt-1975-991 ble straffen satt til betinget fengsel i 21 dager for andre, tredje og fjerde gangs kjøring uten førerkort.
- (16) Saken i Rt-1977-1132 gjaldt et tilfelle der domfelte tidligere hadde vært dømt – eller vedtatt forelegg – for å ha kjørt uten førerkort ni ganger. Straffen ble satt til ubetinget fengsel i 21 dager.
- (17) Det finnes eksempler i rettspraksis på straff av betinget fengsel med tillegg av bot ved sjuende gangs kjøring uten førerkort, jf. Rt-1972-687. Om straffen uttaler imidlertid førstvoterende at «meget taler for å gjøre den ubetinget», men at man likevel var blitt stående ved å godta byrettens dom.
- (18) For øvrig viser rettspraksis at sterke rehabiliteringshensyn har begrunnet betingede fengselsstraffer for både sju og åtte kjøringer uten gyldig førerkort, men at straffen ellers ville ha vært ubetinget fengsel, se henholdsvis Rt-1986-518 og Rt-1980-1049.
- (19) I Riksadvokatens rundskriv RA-2009-3 punkt 4 er følgende uttalt om hva påtalepraksis bør være ved kjøring uten gyldig førerkort:
- «Kjøres det uten førerkort mer enn tre ganger, bør saken fremmes for retten med påstand om betinget dom og bot som ved tredje gangs kjøring. Det bør vanligvis påstås betinget fengselsstraff i 15 dager ved tilståelsesdom og 18 dager dersom saken må fremmes til hovedforhandling. Prøvetiden bør regulært settes til 2 år. Ved ulovlig kjøring mer enn fire ganger bør det påstås ubetinget fengsel.»
- (20) Trafikksikkerhetshensyn veier tungt ved denne typen lovbrudd. Lovbryteren har enten aldri hatt førerkort, er fratatt det på grunn av trafikklovbrudd som promillekjøring, fartsovertredelse eller uforsvarlig kjøring, eller fått det inndratt av andre årsaker.
- (21) Som fremhevet i HR-2019-486-A gjør allmennpreventive grunner seg sterkt gjeldende ved gjentatt kjøring uten gyldig førerkort. Saken gjaldt utmåling av straff for ett tilfelle av slik kjøring der den domfelte tidligere var dømt for 96 tilsvarende lovbrudd. Ved fastleggingen av det generelle straffenivået trekker førstvoterende i avsnitt 12 frem straffens funksjon ved gjentatte brudd på vegtrafikkloven. Han viser der hvordan Høyesterett har vektlagt betydningen av et konsekvent og strengt straffenivå på områder hvor dette har en generell vanedannende og holdningsskapende virkning i befolkningen, slik som i saker om promillekjøring. Deretter uttaler han i avsnitt 13 blant annet:
- «Eg meiner at tilsvarende allmennpreventive omsyn i prinsippet må gjelde i vår sak – sjølv sagt slik at det må takast omsyn til risikoskilnaden mellom promillekøyning og køyning utan førarkort.»

- (22) I den konkrete saken ble det ansett som sentralt at domfelte «i ein mannsalder har mangla grunnleggande respekt for vegtrafikklovgjevinga», jf. avsnitt 18. Det er ikke tilfelle i vår sak. Allmennpreventive hensyn gjør seg imidlertid gjeldende også her.
- (23) Gjentakelseelementet som en straffskjerpene omstendighet kommer i en spesiell stilling ved denne type lovbrudd fordi hvert enkelt forhold som fører til reaksjon, vanligvis vil være oppdaget i nokså umiddelbar sammenheng med lovbruddet. Vedkommende blir da gjerne foreholdt både overtredelsen og anmeldelsen for lovbruddet. Mot en slik bakgrunn vitner gjentatt kjøring uten førerkort om en likegyldig holdning til samfunnets normer og kontrollapparat. Dette blir særlig tydelig hvis flere overtredelser oppdages i løpet av kort tid. Det må dessuten virke skjerpene hvis lovbruddet har skjedd i prøvetiden etter at man er blitt dømt for et tilsvarende forhold.
- (24) På denne bakgrunn mener jeg at grensen mellom betinget og ubetinget fengsel ved gjentatt kjøring uten gyldig førerkort ikke kan avgjøres på grunnlag av antall lovbrudd alene, men at den normalt går ved fem–seks tilfeller.

Den konkrete utmålingen

Betinget eller ubetinget dom

- (25) Ved utmålingen av straff for domfeltes to tilfeller av kjøring uten gyldig førerkort er det av betydning at A i løpet av ett år og åtte måneder har begått til sammen fem slike lovbrudd. Det er dessuten skjerpene at han stadig har gjentatt handlingen til tross for at han flere ganger innenfor denne begrensede tidsperioden er blitt stoppet i trafikkontroll og foreholdt lovbruddet. Ved vurderingen av gjentakelseelementet er det betegnende at en av de tidligere kjøringene som ble avgjort med forelegg, fant sted to dager før A skulle møte i Gjøvik tingrett i en tilståelsessak som blant annet gjaldt et tidligere tilsvarende forhold.
- (26) Det første forholdet A nå dømmes for, ble begått litt over et år inn i prøvetiden på to år for Gjøvik tingretts dom. Det andre forholdet ble begått bare få dager senere. I lagmannsrettens dom heter det om dette:

«Den betingede dommen fra Gjøvik tingrett ble ilagt for ulike overtredelser av vegtrafikkloven, deriblant kjøring uten gyldig førerkort. A har ved sine gjentatte handlinger i prøvetiden vist en fullstendig mangel på respekt for forbudet mot å kjøre uten gyldig førerkort og en likegyldighet overfor lovbestemmelser gitt av hensyn til trafiksikkerheten.»

- (27) Denne vurderingen er jeg enig i. I likhet med lagmannsretten mener jeg at grensen for betinget fengselsstraff er overskredet i et gjentakelsestilfelle som dette.

Fellesstraff eller særskilt dom

- (28) Lagmannsretten har under henvisning til straffeloven § 39 tredje ledd utmålt den ubetingede fengselsstraffen som en fellesstraff med Gjøvik tingretts dom.
- (29) Ved avgjørelsen av om fellesstraff skal idømmes, har det stor betydning hvilket omfang det eller de nye straffbare forholdene har, om det er tale om lignende handlinger, og om de er

begått tidlig eller sent i prøvetiden, jf. HR-2018-491-A avsnitt 32. Disse elementene taler samlet sett for anvendelse av fellesstraff i saken her.

- (30) Domsgrunnene til Gjøvik tingrett viser imidlertid at promillekjøringen var det bærende elementet i den utmålte straffen, og at kjøring uten førerkort og mot rødt lys «isolert sett [er] bøteforhold og tilkommer i skjerpene retning».
- (31) Selv om retten står fritt til å fastsette lengden av fellesstraffen – jf. blant annet HR-2018-491-A avsnitt 33 – finner jeg det i saken her derfor ikke riktig å foreta en samlet straffastsettelse.
- (32) Jeg er etter dette kommet til at det bør avsies særskilt dom for de nye handlingene.

Utmålingen

- (33) Domfelte har avgitt uforbeholden tilståelse. Etter straffeloven § 78 bokstav f er dette formildende. Han ble imidlertid tatt på fersk gjerning, og tilståelsen har dermed bare hatt betydning for iretteføringen av saken. Fradraget må etter dette bli begrenset. For øvrig foreligger det ingen formildende momenter.
- (34) Straffen fastsettes etter dette til ubetinget fengsel i 15 dager.

Konklusjon

- (35) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 15 – femten – dager som særskilt dom, jf. straffeloven § 39 tredje ledd.

- (36) Dommer **Steinsvik:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (37) Dommer **Bull:** Likeså.
- (38) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (39) Justitiarius **Øie:** Likeså.
- (40) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 15 – femten – dager som særskilt dom, jf. straffeloven § 39 tredje ledd.